Գ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻՆ ԵՎ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ*

ՇՆՈՐՀԱԼՈՒՆ ՎԵՐԱԳՐՎՈՂ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Շարականների հեղինակների մեջ Շնորհալին ամենաարարձր դադաթն է. նրա օրով է, որ մեր շարականներն հասել են զարգացման ամենաարարձր աստիճանին: Նա բարձր արվեստով գրել է բազմատեսակ շարականներ և գեղեցիկ տաղեր, որոնցով զարդարել է մեր շարականների գանձարանը՝ շարականոցն ու ժամագիրքը: Մեծ է Ներսես Շնորհալու գրական վաստակը մեր հին մատենագրության մեջ: Այդ վաստակի մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում նրա գրած շարականները: Սակայն դժբախտաբար Շնորհալու շարականները չեն ուսումնասիրվել ինչպես հարկն է:

Որպեսզի պարզ ու ամբողջական լինի Շնորհալու պատկերը որպես մեծ բանաստեղծի և մատենագրի, անհրաժեշտ է, որ ոչ միայն ուսումնասիրվեն նրան պատկանող շարականները, այլև հրատարակվեն, որպես մեր միջնադարի բանաստեղծության ընտիր, բարձր արվեստով գրված գործեր:

Շնորհալու գրած շարականների մասին մեր պատմիչներից առաջինը խոսում է Կիրակոս Գանձակեցին:

Գանձակեցին Շնորհալու դիտության, իմաստության և հմտության մասին խոսելիս հայտնում է, թե ինչպիսի շարականներ է գրել նա, «Եւ պի էր նա այլ բանաւոր, բաղում ինչ կարգեաց յեկեղեցի քաղցր եղանակաւ խոնարհական ոճով շարականս և մեղեդիս և տաղս ոտանաւորս, քանզի նորա է Յարութեան Օրհնութիւն երրորդ կողմն, և Աստուածածնին Փոխման երկուց աւուրցն. և Պետրոսի և Պօղոսի Օրհնութիւն և Մանկունքն և Համբարձին, որոյ սկիզբն է այս. «Ցնծա այսօր եկեղեցի», և Որդւոցն Որոտման Օրհնութիւն՝ «Որ էն էութեան Որդի», և շարական մի Անաօնի, և երկու Թէոդոսի և մի Քառասնիցն, և մի Առաքելոցն, և Աւետ Շաբաթին երից աւուրց Օրհնութիւն—երկուշաբթին, երեքշաբթին, չորեքշաբթին և երկու շարական Յարութեան Ճաշու և Նինուէացւոցն. և Հրեշտակապետացն և Սրբոց վարդանանց և այլ բազում շարականս»[16]:

Թեև Գանձակեցին մանրամասն գրում է Շնորհալուն պատկանող շարականների մասին, բայց մեջբերումի վերջին բառերից երևում է, որ պատմաբանը Շնորհալու գրած բոլոր շարականների անունը չէ որ տալիս է: Ըստ Գանձակեցու՝ Շնորհալին վերևում հիշված շարականներից բացի գրել է նաև «այլ բազում շարականս»: Նշանակում է՝ Գանձակեցու հաղորդածը Շնորհալու շարականների մասին լրիվ չէ, որովհետև շատ շարականների անուն չի հիշված:

Երկրորդ կարևոր աղբյուրը Ներսես Շնորհալու գրած շարականների մասին 1833 թվականին էջմիածնում լույս տեսած «Ձայնքաղ շարական»-ի առաջաբանն է: Այստեղ խոսվում է մեր շարականների բոլոր հեղինակների, որոնց թվում նաև Շնորհալու մասին: Ահա այդ առաջաբանի այն մասը, որ խոսվում է Շնորհալու գրած շարականների

* Շարունակված ամսագրի 1957 թվականի № 9-ից:

16 Կիրակոս Գանձակեցի, «Պատմութիւն հայոց», էջ 109—110:

մասին. «Սուրբն Ներսէս Շնորհալի՝ զվան ձայնն Ասագ Օրհնութեան, զԵօթանասնիցն, զնինուէացւոցն, զաղուհացից ամենայն կիւրակէիցն, զՄաղկազարդի Հարցն, զՀոգեգալստեան չորս պատկերսն. զվարդավառի ղերկու պատկերսն. և զՓոխման երկու պատկերսն. զՅօհաննու ԴՋ Հարցն. զՄարդարէից ԴՋ Հարցն. զՀրեշտակապետացն, զՆորահրաշն Վարդանանց, զՂևոնդեանցն, և զԱյսօր անճառն, զՆորոգողն. զԱստուած անեղն. զԱրարչականն. զԱրևագալի շարականս. զՕրհնեմք զքեզն. զՆայեաց սիրովն. զի քէն հայցեմքն. և ըստ ոմանց Ս. Յակոբայն ևս սորա է ասացեալ»[17]։

Շարականի այս առաջաբանում էլ չեն հիշվում Շնորհալուն պատկանող հայտնի շարական-երգեր, որոնք կան ժամակարգության և հետևապես ժամագրքի մեջ. դրանցից են, օրինակ՝ «Նորաստեղծեալ»-ը, «Առաւօտ լուսոյ»-ն, «Աշխարհ ամենայն»-ը, «Ցիշեսցուք» և «Զարթիք» հայտնի գիշերային երգերը, «Նորոգող տիեզերաց»-ը և այլն։ Ուրեմն շարականի առաջաբանում էլ Շնորհալու գրած բոլոր շարականները չեն հիշված, հետևաբար այս աղբյուրն էլ լրիվ չէ։ Օգտվելով այս երկու հիմնական աղբյուրներից, նաև հիշատակարաններից, ձեռագրերից և այլ տվյալներից, իր «Շնորհալի և պարագայ իւր» հայտնի գրքում Հ. Դ. Ալիշանը այդ շարականների մասին տալիս է հետևյալ տեղեկությունները. «Ժամասացութեան կամ պարզ ևս ըսելով ժամագրոց մէջ Շնորհալին նոր մասեր կամ աղօթքներ չաւելցուց. այլ միայն նոր երգեր մտցուց... Այդ իր գրածները կամ իր չարադրածներն են՝ նախ՝ «Ցիշեսցուք և Զարթիքն»... ապա Առաւօտ լուսոյ», «Աշխարհ ամենայն», «Նորաստեղծեալ»... արարչական երգը։ Արևագալից ժամուն մէջ քանի մը արձակ երգեր աւելցուց, հին ձաշու ժամուն ծանօթ է «Օրհնեմք զքեզ» երգը, «Այսօր անճառ»-ը, «Նայեաց սիրով»-ը, «Ի քէն հայցեմք»-ը... հոս,— շարունակում է Ալիշանը,— կուզեմք յանուանէ ալ յիշել իր շարական ըսածները... որչափ որ յայտնի են, կամ կը կարծուին և են՝ 1. 2. Երկու Ասագ ութնից սրբոց շարականքն մեծ մասամբ, այսինքն՝ Պետրոսի և Պօղոսի, Յովհաննու և Յակոբայ. 3. Առաքելոց շարականին մասն. 4. Եօթանասնիցն՝ «Ի մասուռելիսն երկնային». 5. Թէոդոսի շարականին մասն. 6. Ս. Անտոնի մասն. 7. Քառասուն մանկանց մասն. 8. Մեծ պահոց կիրակէից կանոնքն. 9. Նինուէացւոցն. 10. 11. 12. Ասագ երկուշաբթի, երեքշաբթի և չորեքշաբթի կանոնքն. 13. Ասագ Ուրբաթու «Այսօր ի կատարումն». 14 Յարութեան երկու Ճաշու շարական. 15. Ըստ ոմանց և օրհնութիւն վան ձայնի Յարութեան 16. Հոգեգալստեան Բ օրվա կանոնն»[18]։

Այսպիսով՝ գոյություն ունեցող հիմնական աղբյուրների համաձայն[19], Շնորհալուն վերագրվում են անվիճելի կերպով հետևյալ շարականներն ու երգերը.

1. Աղուհացից կիրակի օրերի (Մեծ պահոց կիրակիների) շարականները.
2. Մաղկազարդի հարցը.
3. Ս. Աստվածածնի Վերափոխման երկու պատկերը.
4. Վարդավառի երկու պատկերը.
5. Սրբոց Վարդանանց և Ղևոնդյանց շարականները.
6. Հրեշտակապետաց կանոնը.
7. Անտոն անապատականի շարականը.
8. Թեոդոսի կամ Սրբոց Թագավորաց շարականները.
9. Հայրապետաց կանոնը.
10. Ս. Հակոբ Մծբնացու շարականը.
11. Ս. Հովհաննես Մկրտչի ծննդյան կանոնը.
12. «Արծաթախիրութեամբն մուխալ» շարականը.
13. Ավագ շաբաթի երեք օրերի շարականները (բշ., գշ., դշ.).
14. «Այսօր անճառ»-ը.
15. «Նորոգող տիեզերաց»-ը.
16. Հովնան մարգարեի շարականը.
17. Ս. Սարգսի շարականը.
18. Հոգեգալստյան երկու պատկերը.
19. «Արարչական»-ը.
20. «Նորաստեղծեալ»-ը.
21. «Նայեաց սիրով»-ը.
22. «Ի քէն հայցեմք»-ը.
23. «Աստուած անեղ»-ը.
24. «Արարիչ և մարդատէր»-ը.
25. «Առաւօտ լուսոյ»-ն.
26. «Աշխարհ ամենայն»-ը.
27. «Ցիշեսցուք»-ը.
28. «Զարթիք»-ը.
29. Արևագալից երգերը.
30. Ավագ օրհնության վան ձայնը (Հայության).
31. Քառասուն մանկանց շարականը.
32. Պետրոսի և Պողոսի շարականը.
33. «Որդւոցն Որոտման» շարականը.
34. «Նահապետին Աբրահամու» փոքրիկ երգը։

17 «Ձայնքաղ Շարական», էջմիածին, էջ 3։

18 Հ. Դ. Ալիշան, «Շնորհալի և պարագայ իւր», էջ 444—445։

19 Հ. Գ. Ավետիքյան, «Բացատրութիւն շարականաց»։

Այս շարականների մասին որոշ լրացուցիչ տեղեկություններ են տալիս նաև Հ. Գ. Ավետիքյանը «Բացատրութիւն շարականաց» և Ս. Վ. Ամատունին իր «Հին ու նոր պարականոն շարականները» արժեքավոր ուսումնասիրություններում։

Այժմ փորձենք ծանոթանալ Շնորհալու շարականների բովանդակության ու ձևի գաղափարական ու գեղարվեստական արժեքներին։

Շնորհալու շարականներից քանակով ամենաշատը Մեծ պահոց հինգ կիրակիների կանոններն են. որոնք կոչվում են՝ երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ և վեցերորդ կիրակիների աղոթացից։ Այս կանոններից ամեն մեկը բաղկացած է «Օրհնութիւն»-ից, «Հարց»-ից, «Մեծացուցէ»-ից, «Ողորմեա»-ից և «Տէր յերկնից»-ից։

Երկրորդ կիրակիի աղոթացիցի Օրհնությունն է՝ «Որ զօրէնս սրբութեան պահոց»-ը, որն ունի ԴՋ (չորրորդ) ձայն. Հարցն ունի ԱԿ (Առաջին կողմ) ձայն և սկսվում է «Որ յառաջ քան զյաւիտեանս» բառերով. Մեծացուցեն՝ «Որ զկեանսն անմահարար», Ողորմյան՝ «Որ առաքեցար ի հայրական ծոցոյ», «Տէր յերկնից»-ը՝ «Որ անմարմնոց հոգեղինաց»։ Ուրեմն Շնորհալու գրած այս կանոններից ամեն մեկը բաղկացած է վերևում հիշված հինգ տեսակ շարականներից, որոնց մեջ էականը, որոշիչը հանդիսանում է Օրհնությունը, իսկ մնացածները այս կամ այն կերպ լրացնում կամ խորացնում են օրհնության երգած գաղափարներն ու իմաստը։

Երկրորդ կիրակիի վերոհիշյալ Օրհնության մեջ բանաստեղծը գեղարվեստորեն մշակում է Փրկչի Լեռան քարոզը, որի հիմնական իմաստը պահեցողությունն է։ Այստեղ խոսվում է նաև օրինապահության և հնազանդության մասին։ Օրհնության մեջ բանաստեղծորեն ցույց է տրվում նախահոր՝ Ադամի գործած սխալն ու օրինազանցությունը դրախտում, երբ նա զանց առնելով օրենքը, ճաշակեց դառնությունը և դատապարտվեց տանջանքների ու մահվան։ Սակայն քրիստոնյա բանաստեղծը գտնում է, որ չպետք է հուսահատվել, այլ պետք է ղղջալ, ապաշխարել։

Հետևյալ երեք կիրակիների Օրհնության շարականների բովանդակությունը բնորոշ է նրանով, որ նյութը վերցված է իրական կյանքից, առակներից, իսկ առակները՝ Ավետարանից։ Երրորդ կիրակիի Օրհնության մեջ Շնորհալին գեղարվեստորեն վերարտադրում է Ավետարանից Անառակ որդու հանրածանոթ առակը։ Այստեղ նա գեղեցիկ համեմատությամբ մեղավոր մարդկությանը նմանեցրել է անառակ որդուն։ Օրհնության 7-րդ տունն ասում է.

«Ընդ անառակին որդւոյ գոչեմք առ Հայրդ գթած.
Մեղաք յերկինս և առաջի քո, քաւիչ յանցանաց.
Ել ընդ առաջ սիրով, գրկեա համբուրիւ»
և այլն[20]։

Անառակ որդին զղջում և վերադառնում է իր հայրական տունը, դարձի գալիս և նեղրումն խնդրում։ Այսպես էլ մարդը Ադամի մեղանչելու հետևանքով նման է անառակ որդու, որ պետք է դարձի գա, զղջա։ Բարեգութ Արարիչը, ինչպես անառակ որդու հայրը, սիրով պիտի ընդառաջ գա, գրկի, համբուրի և մաքրի մեղքերից մոլորված մարդկությանը։

Եթե այս Օրհնության սկզբի մասում համեմատվում են անառակ որդին ու մարդկությունը մի կողմից և ներող Հայրն ու բարեգութ Արարիչը մյուս կողմից, ապա Օրհնության հետևյալ հատվածում համեմատվում են որպես հակադրություն՝ աղքատ Ղազարոսն ու մեծատունը, հարուստը։ Հեղինակն այստեղ ևս վարպետորեն օգտագործել է Ավետարանի առակը։ Այստեղ մարդկությունը նմանեցված է աղքատ Ղազարոսին, որը կամավոր աղքատությամբ և ժուժկալությամբ արժանանում է երկնի արքայությանը.

«Շնորհեա մեզ ուէր ընդ աղքատաց
Օրինակին Ղազարու ժուժկալութիւն.
Զի կամաւոր աղքատութեամբ
արքայութեանդ
Երկնից ընդ նմին լիցուք արժանի...»[21]։

Իր մաքուր վարքով ու աղքատ դրությամբ Ղազարոսն արժանանում է անմահության հացին, տեղ է գտնում դրախտում՝ Հայր Աբրահամի գոգում.

«Որ փոխանակ հացին կատաւութեան
Զհացն անմահութեան նմա շնորհեցեր.
Եւ ընդ մեծատանն անդթութեան
Ի գոգն Աբրահամու զնա ընկալար...[22]։

Ապա Ղազարոսը հակադրվում է մեծատանը, որն ագահ է, անգութ է մեղապարտ և դրա համար էլ այրվում, ճենճերվում է դժոխքի հնոցի բոցերում.

«Լուսաւորեա զաչս սրտից
Ստանալ մեզ ողորմութեամբ
Ի քէն Տէր զօրութիւն
Զի մի ընդ մեծատանն հայցեսցուք
Ի բոց հնոցին ծագիւ մատին ջուր ի
զովացումն...[23]։

---

20 «Զայնքաղ շարական», էջ 137։
21 Նույն տեղում։
22 Նույն տեղում։
23 Նույն տեղում։

Չորրորդ կիրակի օրվա Օրհնության մեջ Շնորհալին վարպետորեն տվել է տնտեսի առակի օրինակը՝ դարձյալ ղեկավարելու, ապաշխարելու ղեկացումը հավատացյալների մեջ ուժեղացնելու, ամրապնդելու նպատակով։ Այս Օրհնության մեջ տնտեսի առակի հիման վրա այլաբանորեն տրվում է չորս հաստատություն, տնտեսության կամ պարզ ասած՝ բնաանիք։ Առաջինը վերին աշխարհն է, ուր հաստատված են որպես տնտեսներ «զպիտս հրեղինաց»՝ հրեշտակապետները, քերովբեներն ու վեցթևյան սերովբեները։ Դա մի անհասանելի զորություն է, իմանալի աշխարհը։

Օրհնության երկրորդ տան մեջ այդ վերին, անհասանելի տնտեսության կողքին դնում է զգալի աշխարհը, Ադենի դրախտը, որտեղ Տերը որպես տնտես դրեց առաջին մարդուն՝ Ադամին։

«Որ տիրապէս մեծաւորեաց
Ստեղծեր երկրորդ աշխարհ զգալի
Եւ ի դրախտն որ յԱդենի
Տնտես եդեալ զմարդն առաջին...»[24]։

Երրորդ հաստատությունը՝ «տնտես զքարոզ բանին ճշմարտութեան», համարվում է եկեղեցին և այդ ճշմարտության խոսքը պետք է քարոզեն եկեղեցու առաջնորդները՝ վարդապետներն ու հայրապետները։

Երդի վերջում չորրորդ տնտեսությունը համարվում է մարդկությունը, մարդկային բնությունը՝ հատկապես նրա միտքն ու իմաստությունը։

Մեծ պահոց հինգերորդ կիրակի օրվա Օրհնության հիմնական միտքը Դատավորի առակն է։ Շարականի երկրորդ հատվածի երեք տներն էլ դատավորի, արդարադատության և իրավունքի մասին են խոսում։

Առաջին տան մեջ օրհներգն ասում է, որ արդար դատավորը մեր մտքում էլ է հաստատել արդարության դաղափարը, որ մենք կարողանանք արդարադատ լինել մեր հոգու և մարմնի նկատմամբ և այդ ինքնադատաստանը կատարենք ըստ Քրիստոսի արդար օրենքների.

«Դատել զհոգի և զմարմին
Արդարապէս դատմամբ
Ըստ օրինաց քոց Քրիստոս...»[25]։

Բայց և այնպես մարդկային բնությանը հատուկ է և անհրաժեշտությունը։ Անհրաժ դատավորը ոչ Տիրոջից է վախենում և ոչ էլ մարդկանցից է ամաչում, ուստի կորցնելով ամոթն ու խիղճը՝ չի կարող արդարադատ լինել և չի պաշտպանում զրկվածների՝ որբի, ծերերի ու այրիների դատը.

«Իսկ անիրաւ դատաւորին,
Որ ի քաղաք բնութեան մերոյ.
Ոչ ունելով վերկիւղ քո սուրբ՝
Եւ անպատկառ ի մարդկանէ
Ոչ առնելով դատ զրկելոյն»[26]։

Որպեսզի չնմանվի անարդար, անիրաժ դատավորի, որպեսզի մարդը կարողանա՝ ինչպես Տերն է վարվել իր ոսոխի հետ, արդարադատ լինել, ուստի նա դիմում է «անմահ սուրբ փեսային».

«... Ոսո զիրաւունս քո իմում դատաւորիս
Առնել ինձ դատաստան արդար ընդ ոսոխի մարմնոյ իմոյ»[27]։

Վերջին կանոնի մեջ ընդհանրապես փառաբանվում է Քրիստոսի մարդեղությունը՝ մարդուն Ադամի մեղքերից ազատելու համար։ Քրիստոսի աշխարհ գալը դեռ շատ վաղուց գուշակել են մարգարեները. կատարվեց այդ գուշակությունը. եկավ Նա աշխարհ, խաչվեց, թաղվեց և երեք օր հետո հարություն առավ և համբարձավ երկինքը։ Չնայած ահիղ է Նրա երկրորդ գալուստը, բայց Նա գթառատ է ու ներող. բանաստեղծը ցնծում է ինչպես անտառի ծառերը՝ ըստ Դավթի սաղմոսի Ղե գլխի, ուր ասված է.

«Յայնժամ ցնծասցեն ամենայն ծառք անտառի՝
Յերեսաց Տեառն զի գայ, և գայ նա ի դատել զերկիր»[28]։

Որ պիտի գա Փրկիչը, կատարվի մարգարեների խոսքը և այդ Գառի արյամբ փրկվելու է մարդկությունը.

«Ըստ աւետեաց մարգարէին՝
Որ առ փրկեալս արեամբ գառինդ՝
Ցնծամք և մեք ծառք անտառի՝
Ընդ գալուստ Տեառնդ կրկնակի.
Շնորհեա մեզ Տէր ընդ արդարոցն՝
Ընդ առ ի քէն տնկեալ ծառոցն,
Այժմ յառով զառաքեանալ՝
Եւ յերկրորդին ընդ քեզ ցնծալ»[29]։

Վերջացնելով Դավթի Սաղմոսից վերոհիշյալ համեմատությունը՝ մարդն ու անտառի ծառը, Շնորհալին վարպետորեն այն զարգացրել, ընդլայնել և յուրատիպ է դարձրել։ Եթե Դավիթը ուղղակի անտառի ծառերի մասին է խոսում, ապա Շնորհալին մարդկությանը նմանեցնում է անտառի սովորական ծառերի, որոնք անգամ պիտի ցնծան Քրիստոսի դատաստան գալու պահին. իսկ արդարներին համարում է Տիրոջ կողմից տնկված ծառեր։ Ապա խնդրում է Տիրոջը, որ իրենք՝ սովորական ծառերն էլ իսոնվեն արդարնե-

24 «Ջայնքաղ շարականն», էջ 182։
25 Նույն տեղում, էջ 167։
26 «Ջայնքաղ շարականն», էջ 167։
27 Նույն տեղում։
28 Սաղմոս Ղե, 12։
29 «Ջայնքաղ շարականն», էջ 183։

րի՝ հատուկ տնկված ծառերի հետ միասին և ուրախանան։

Աղուհացից կանոնների մեջ իրենց գեղեցկությամբ ու շիրիկականությամբ աչքի են ընկնում Մեծացուացեներից մի քանիսը՝ պայծառ ու բնական պատկերներով։ Այս պատկերները Շնորհալին վերցնում է արևից, լուսից, ծառից ու ծաղկից, բնությունից ու տիեզերքից։ Աստվածածինը երգվում է որպես՝

«Երկիր բանաւոր արևգական օթարան...»[30];
«Աստուածատունկ խնկաբեր ծառ,
Յանուշահոտ բուրաստանէն»[31];

Առանձնապես գեղեցիկ է վեցերորդ կիրակի օրվա Մեծացուացն շարականը։ Այս փառաբանության մեջ Աստուածածինն ավելի պայծառ է քան երկինքը։ Այդ լույսի առջև է, որ հալածվում է անգիտության խավարը։ Աստվածածինը մի թեթև ու լուսավոր ամպ է, որի երկնային ծովից կենարար անձրև է ցած թափվում ծարավ երկրի վրա.

«Ամպ թեթև և լուսաւոր,
Որ զանձրևն կենաց ի քեզ հեղեալ՝
Ի յերկնային ծովէն՝
Զոր հոսեցեր ի յերկիր ծարաւուա...»[32];

Այս երգի վերջին տան մեջ էլ Մարիամը աստվածատունկ մի փակ պարտեզ է, մի եդեմ, ուր կենաց ծառը դրախտի ու Կույսի հոգու մեջ է աճել և լցրել տիեզերքն իր անմահական պտղով.

«Պարտէզ փակեալ աստուածատունկ եդեմ,
Որ և ծառն կենաց ի մէջ դրախտի
Քո ի Հոգւոյն աննկեալ.
Անմահական պտղովն ելից զտիեզերս...[33];

Եվ դրա համար էլ երգի ամեն տան վերջում բանաստեղծը բացականչում է.

«Սրովբէական ձայնիւ զքեզ բարեբանեմք
Եւ հոգևոր երգով մեծացուցանեմք»[34];

Աղուհացից շարականներն ընդհանրապես վիպական, պատմողական բնույթ են կրում, սակայն մերթ ընդ մերթ հատկապես Մեծացուացներում և մասամբ «Տէր յերկնից»-ների մեջ կան բուռն հուզական տարրեր։

Այս կանոնների շարականների բովանդակությունն ու նյութը մեծ մասամբ բանաստեղծը վերցրել է Հին ու Նոր Կտակարաններից և պատմողաբար ստեղծագործողին օգտագործել է հավուր պատշաճի։ Առհասարակ այս շարականները մտքով հարուստ են ու պարզ, մանավանդ Անուանակ որդու, Դավորի, Տնտեսի առակները, որոնք ըստ էության արտացոլում են իրական կյանքը, բայց բանաստեղծն օգտագործել է այդ առակները այլաբանաբար ևս։

Մաղկազարդի Դկ փոքրիկ, բայց բովանդակալից Հարցի մեջ Շնորհալին ներբողում է Փրկչին, նրա մարդասիրությունն ու խոնարհությունը. Հիսուսը, որ միշտ Հոր հետ երկնքում քերովբեական աթոռ է նստել, այսօր՝ Մաղկազարդին, խոնարհությամբ ու համեստորեն նստել է ավանակի վրա և մտել Երուսաղեմ.

«Որ ի քերովբէական աթոռ ընդ Հօր նստէիր
Բանդ Աստուած,
Այսօր խոնարհութեամբ նստար մարմնով
նոր յաւանակի.
Զքեզ բարեբանեմք Աստուած Հարցն
մերոց»[35];

Այն Փրկիչը, որին սերովբեներն են միշտ սրբասաց ձայնով փառաբանել, այսօր էլ երրայեցիների կողմից օրհնաբանվում է որպես որդի Դավթի.

«Որ ի սրովբէիցն սրբասաց ձայնիւ
անդադար օրհնաբանիս.
Այսօր ի դասուց երրայեցւոց
Որդի Դաւթի փառաբանեցար...»[36];

Հարցի վերջին տան մեջ բանաստեղծը վերհիշում է, որ այսօր Փրկիչը Երուսաղեմի ծերերի և տղաների բերանով փառաբանվել է «Ովսաննա ի բարձունս» երգով։

Մաղկազարդի կիրակի օրվա շարականի բառերով ասած՝

«Մերք ոստովք ձիթենեօք
Եւ տղայք ոստովք արմաւենեօք
Եւ երամ երամ դասուքն աղաղակէին.
Ովսաննա, օրհնեալ եկեալ ի յանուն
Տեառն»[37];

Մաղկազարդին նվիրված այս շարականից բացի Շնորհալին ունի նաև մի փոքրիկ, բայց գեղեցիկ տաղ «Մաղկազարդին» վերնագրով։ Այստեղ էլ բանաստեղծը երգում է ավանակի վրա նստած՝ Քրիստոսի Երուսաղեմ մտնելը և Նրա փառաբանվելը օվսաննաներով.

«Սիոնի ցնծան մանկունք՝ ելեալ ընդ առաջ,
Ի ծերոց ընծայ բանիւ, ի տղայոց
ձայնիւ...
Տիրական ոտնիւս այսօր եկայք
ցնծացուք»[38];

---

30 «Ձայնբաղ շարական», էջ 139։
31 Նույն տեղում, էջ 154։
32 Նույն տեղում։
33 Նույն տեղում։
34 Նույն տեղում։
35 «Ձայնբաղ շարական», էջ 198։
36 Նույն տեղում։
37 Նույն տեղում, էջ 199։
38 «Բանք չափու», էջ 380։

(Շարունակելի)

ՀՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ